

PIJACA U PETROVARADINU**MARKET IN PETROVARADIN**Petar Žica, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – ARHITEKTURA**

Kratak sadržaj – Tema rada jeste projekat zatvorene pijace u Petrovaradinu, sa akcentom na dizajn enterijera. Osnovna namena objekta se ne bi menjala, a planirano je objedinjavanje trgovinskih sadržaja i ugostiteljskih usluga (barovi, stolovi, visoko sedenje), koje bi posetiocu obezbedile širok asortiman pronude, pružile kompletnu uslugu i omogućile potpun ugodaj prilikom odabira namirnica.

Ključne reči: Arhitektura, Pijaca, Mešovita namena, Petrovaradin

Abstract – The theme of the master's work is the closed market project in Petrovaradin, with an emphasis on interior design. The basic purpose of the facility would not change, and it is planned to combine trade facilities and catering services (bars, tables, high seating), which would provide the visitor with a wide range of food, provide a complete service and provide a complete atmosphere when choosing food.

Keywords: Architecture, Market, Mixed use, Petrovaradin

1. UVOD

Pijaca predstavlja vrstu trga sa objektima za snabdevanje stanovništva, uglavnom životnim namirnicama, u vidu otvorenih i pokrivenih tezgi i paviljona.

Pijace, kao mesta trgovine i mesta socijalizacije su potrebne i iz potrebe nastaju. Bilo da su zatvorenog ili otvorenog tipa, u centru ili na periferiji grada, one su svakodnevna potreba stanovništva. Samim tim zauzimaju važno mesto kao deo gradske celine.

Nakon jasno definisanih smernica na samom početku, postavljenih zadataka i ciljeva, pristupam ka istraživačkom delu.

U istraživačkom delu master rada, hronološki je analiziran i klasifikovan razvoj trgovine i prostora za trgovinu kroz istoriju. Opisujem koliko je važna i bitna arhitektura objekta, i raznovrsnost sadržaja koji nudi da bi privukao i socijalizovao prvenstveno lokalne kupce, pa onda i kupce van opštine Petrovaradin, koji su takođe ciljna grupa. Pošto je veoma važno privući kupce različitih uzrasta i potreba, prostor je tako osmišljen i dizajniran da se posetioci osećaju prijatno i dobrodošlo.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Ivana Miškeljin, vanr. prof.

Funkcionalnost stavlja akcenat, pored trgovine robom, i na ugostiteljstvo, i to je nešto što utiče na socijalizaciju i nešto što utiče da ljudi provedu neko vreme u objektu. Nakon analize svetskih primera i shvatanja savremenih tendencija razvoja prostora namenjenih za trgovinu, analiziram fenomen kombinovanja namena i koje sve prednosti ovakav pristup projektovanja može da pruži savremenom društvu kao zatvoreni prostor za trgovinu. Nakon detaljne analize sadržaja, pristupam ka osmišljavanju prostora namenjenog za trgovinu.

2. ZADATAK I CILJ MASTER RADA

Zadatak master rada je na osnovu istraživanja osmisлити i isprojektovati prostor mešovite namene trgovine i ugostiteljstva na mestu Petrovaradinske pijace. Zamisao je oplotiti jedinstven minimalistički prostor zelene i riblje pijace, unutar kojeg bi se prodavale sveže namirnice (voće, povrće, meso, jaja, riba, mleko) i prerađene namirnice (mesne prerađevine, suhomesnati proizvodi, sušeno voće i povrće). Pored tradicionalnih prehrambenih namirnica, zastupljeni će biti i savremeni pravci razvoja u prehrani (organska hrana, veganstvo, vegetarijanstvo, raw...) U sklopu pijace javljaju se stolovi, barovi i visoko sedenje, gde kupci mogu biti usluženi ili samo degustirati proizvode i napitke. Novoprojektovana savremena pijaca svojim širokim asortimanom može da odgovori na potrebe i najzahtevnijih kupaca.

Cilj master rada je davanje novog prostornog izraza izabranoj lokaciji i prilagoditi je savremenim potrebama korisnika. Strateškim planiranjem, osmišljavanjem, i novom preraspodelom prostora potrebno je oživeti izabranu lokaciju. Novom, savremenom pijacom bi na dobitku bila opština Petrovaradin, njeni meštani, a i sami trgovci. To bi se odrazilo na posećenost pijace i na promet.

U skladu sa ciljem istraživanja neophodno je istražiti sledeće istraživačke zadatke:

- Istražiti tradicionalni tip pijace i njen razvoj
- Istražiti i proanalizirati svetska iskustva savremenih pijaca i tendenciju njihovog razvoja
- Istražiti i proanalizirati prednosti i nedostatke prostora mešovite namene
- Razviti predlog za formiranje objekta mešovite namene, namenjenog za trgovinu
- Razraditi idejni projekta pijace mešovite namene u Petrovaradinu

Aktuelnost istraživanja sastoji se u tome što je data tema orijentisana na tradiciju i savremenu arhitekturu, i na njihovom objedinjavanju primenom savremenog dizajna i savremenog načina prerade, čuvanja hrane i ugostiteljstva. U savremenom svetu ljudi u gradu uglavnom žive u stano-

vima i nisu bazirani na proizvodnju hrane, tako da je raznovrsan sadržaj pijaca savremenom čoveku nasušna potreba.

Naučni doprinos istraživanja zaključuje se u tome da su savremenom svetu potrebni novi eksperimenti, i nova sjedinjavanja različitih sadržaja u jedan javni objekat. Neophodnim se javlja sjedinjavanje tradicionalnog sa savremenim i njihovo međusobno prožimanje, ne zaboravljajući na tehnička dostizanja nauke koja sve to omogućavaju.

2.1. Procesi pristupanja projektovanju i osmišljavanje dizajna

Projektovanju se pristupa nakon svih neophodnih istraživanja, nakon čega se pristupa metodološkom sistemu donošenja odluka po fazama od strane projekatanta ili grupe projekatanta. Svaka odluka je važna i ima svoju težinu i uticaj na finalno rešenje.

Prva faza je istraživačka, i neophodno je da prethodi projektantskoj, zarad kvalitetnog finalnog rešenja. Istraživanje na datu temu projektantu "širi vidike" i otvara nove pravce razmišljanja. Danas se u velikoj meri istraživački deo zanemaruje, što dovodi do loših arhitektonskih rešenja.

Drugu fazu predstavljaju odluke koje se donose nakon istraživanja i promišljanja na datu oblast interesovanja, programa ili prostora, definisanja problema i efekta koji želi da se postigne. Zatim se nakon predmera i predračuna radova formira budžet.

Istraživački deo mog rada započet je analizom samog pojma pijace, razvojem i usavršavanjem njenog programa kroz istoriju. Zatim je detaljno analizirana lokacija, koji su to problemi i prednosti koji prate njeno funkcionisanje, kontekst kom pripada i koji doprinos ima prema zajednici na mikro i makro nivou.

Dalje se otvara tema istraživanja efekata kombinovanja namena na različitim poljima. I tek nakon svih navedenih analiza i zaključaka koji su iz njih proizašli, pristupljeno je na proces projektovanja i osmišljavanja dizajna enterijera.

3. URBANISTIČKA ANALIZA LOKACIJE

Petrovaradin, nekadašnji utvrđeni grad na desnoj obali Dunava, danas je opština i deo užeg geografskog područja grada Novog Sada. Prostire se preko tri morfološke celine: obronci Fruške gore, lesna zaravan i aluvijalna ravan. U sklopu ovog gradskog naselja nalazi se i Petrovaradinska tvrđava koja je jedan od nosilaca identiteta mesta, ali i celog grada.

Arheološka istraživanja ukazuju na to da su ljudska naselja postojala ovde još pre oko 17000 godina pre nove ere. Iako su se različite kulture vremenom smenjivale, zbog svojih strateških karakteristika, ovo područje je uvek bilo poželjno i često su se u njegovoj okolini vodile bitke. Stoga je još u srednjem veku tu bio pozicioniran utvrđen manastir na Petrovaradinskoj steni. Međutim, današnji izgled utvrđenja rađen je po projektu arhitekta Sebastijana Vobana iz XVII veka. Kao isključivo vojni objekat, Petrovaradinska tvrđava služila je sve do 1948. godine. Pod zaštitu države stavljena je 1951. godine, od kada predstavlja kulturni i turistički objekat.

Naselje se širilo oko urbanističkog jezgra tvrđave, oko glavnih saobraćajnih pravaca, i uz železničku prugu koja povezuje srednju sa jugoistočnom Evropom, a takođe i oko puteva od tranzitnog značaja za Novi Sad.

3.1. Uža situacija

Pijaca teritorijalno pripada delu Novi Majur, stambene zone VIII (Blok 8) u Petrovaradinu. Odabrana lokacija se nalazi u jugoistočnom delu Petrovaradina, na potezu državnih puteva prvog reda, na samom račvanju između Preradovićeve ulice i ulice Račkog.

S obzirom da se Petrovaradin nalazi na Sremskoj strane Vojvodine, gde je najzastupljenija grana privrede poljoprivreda i stočarstvo. Proces proizvodnje prati prodaja samog proizvoda, a prostori gde se ona vrši u NS su loši, zapušteni, zastareli, zabačeni, i u senci od velikih supermarketa.

Slika 1. Uža situacija

Na prostoru uže situacije su dominantni postojeći objekti poduznog tipa. Najzastupljeniji su jednopodružni prizemni objekti sa krovom na dve vode. U neposrednoj blizini nalazi se ogranak osnovne škole Jovan Dučić. Prostor je dobro povezan javnim gradskim prevozom. Urbanističkim planom za 2025. godinu planira se povećanje gustine naseljenosti čitavog naselja, a na izabranoj lokaciji su već počeli da se grade stambeni objekti Pr+1+Pk, sa prizemljima koja su predviđena za poslovni prostor.

U neposrednoj blizini analiziranog objekta protiče Rokov potok, koji je zapušten i neiskorišćen. Korito je većim delom svog toka izbetonirano, a u toku je uređenje i izgradnja betonskog korita za preostali deo Rokovog potok u dužini od oko 500m, od ulice Vuka Isakovića do Bukovačkog puta.

3.2. Analiza postojećeg stanja

Postojeća pijaca predstavlja kombinaciju zelene, riblje i buvlje pijace, sa velikim supermarketom na svojoj teritoriji koja je od 2011. godine poverena na upravljanje, uređivanje i održavanje Javnom komunalnom preduzeću "Tržnica" Novi Sad.

Problem postojeće pijace je u tome što je se prodaja vrši na otvorenom i zavisi od klimatskih uslova, nedostatak parking mesta, prostora za odlaganje i čuvanje hrane, nedostaju hladnjače, toaleti. Ne postoji plansko rešenje za pristup kamiona za dostavu i odvoz robe za prodaju i namirnica.

Slika 2. Petrovaradinska pijaca – postojeće stanje

4. PROJEKAT PIJACE

Osnovna ideja istraživanja je težnja da se osmisli i razvije savremeni pristup projektovanju i planiranju koncepta dizajna pijace, u skladu sa potrebama kupaca i modernim pravcima u kojima se razvija prehrana, a objediniti ih ugostiteljskim uslugama

Cilj je isprojektovati “otvoren”, transparentan prostor, koji će zadovoljiti potrebe stanovnika opštine Petrovaradin, koja se širi i naseljava velikom brzinom kao i grad Novi Sad.

4.1. Projektni zadatak

Potrebno je izmeriti prostor i površinu postojeće pijace u Petrovaradinu, i na odabranom prostoru isprojektovati objekat mešovite namene trgovine i ugostiteljstva. Na susednoj parceli, severozapadno od pijace treba organizovati parking, i na taj način obezbediti jednostavan pristup objektu vozilima za dostavu robe. Te dve parcele čine prostor koji sam izabrao za svoj projekat.

Što se tiče odabira sadržaja, organizacije programa i dizajna enterijera najbitnije je za početak obezbediti sve neophodne uslove za normalno funkcionisanje sledećih planiranih sadržaja i prostora:

Tezge: Za prodaju voća i povrća, Prostor sa rashladnim vitrinama, Prostor za mesaru i ribarnicu, Police sa mlečnim proizvodima;

Barovi: Salad bar, Juice bar, Meze bar, Vege bar

Degustacija: Bar stolovi, Visoko sedenje, Obični stolovi

Tehničke prostorije: Svlačionice, Hladnjača, Magacin, Toalet, Kasa

4.2. Koncept

Koncept se zasniva na objedinjavanju više različitih sadržaja u jedan jedinstven prostor i omogućavanju kupcima na licu mesta konzumaciju istih. To su objedinjeni razni trgovački sadržaji zelene i riblje pijace, i savremenih pravaca u kojima se razvija prehrana (organska hrana, veganstvo, vegetarijanstvo, raw...), a sve ih objedinjuje ugostiteljska usluga koju objekat pruža.

Pijaca je funkcionalno podeljena na 5 različitih delova po sadržajima. Prostorni sadržaji i ponuda su delimično razdvojeni zidanim pregradama, a vizuelno su razdvojeni mobilijarom koji odgovara sadržaju. Takva podela znatno ubrzava i olakšava kupovinu.

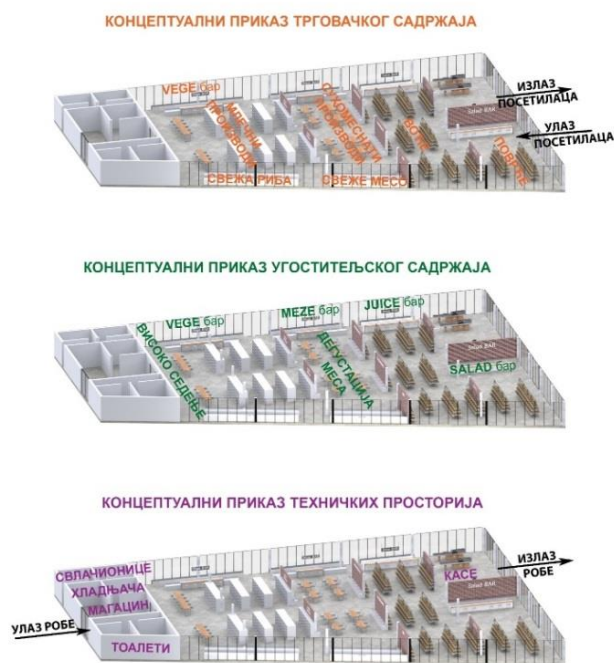
Svaki sadržaj ima svoj ugostiteljski deo, gde je kupcima omogućena konzumacija proizvoda i sve propratne informacije o istim. Tako da u delu gde je izloženo povrće nalazi se salad bar, uz voće – juice bar, uz meso – meze bar, uz sirovu ishranu – vege bar.

Postojeća otvorena pijaca i univereksport koji postoje na datoj lokaciji su predviđeni za rušenje. Objekat stoji na skeletnom konstruktivnom sistemu. Pijaca je transparentna i staklenim platnom obavijena, dodatno prirodno osvetljenje prima kroz deo zastakljene krovne konstrukcije.

Prijatan ambijent, različitost i raznovrsnost sadržaja koji pruža pijaca je upravo njena najveća prednost i nešto što izdvaja prostor u odnosu na supermarkete i daje mu jedinstveni pečat.

Koncept dizajna enterijera je podređen funkcionalnosti i jednostavnosti prostora, kako bi ponudeni sadržaji izašli u prvi plan, i kako bi orijentacija u prostoru bila efikasnija.

Komunikacija i interakcija objekta sa okolinom je bitna, a postignuta je transparentnošću objekta i savremenim krovom koji pokušava da odgovori na savremen način na tradicionalno okruženje, gde su uglavnom stari prizemni objekti sa krovom na dve vode.

Slika 3. Funkcionalna organizacija

4.3. Funkcionalna organizacija

Funkcionalna organizacija prostora se međusobno prožima i podeljena je u tri grupe funkcija: prodajne, ugostiteljske i tehničke. Njihova međusobna organizacija, raspored i uklapanje u osmišljeni prostor je zahtevan a ujedno i izazovan zadatak za projektanta.

Ulazi u objekat / Izlazi iz objekta:

Postoji jedan ulaz u objekat sa istočne strane, namenjen za posetioce i jedan izlaz iz objekta sa iste strane. Kretanje kupaca unutar objekta je kružno, i funkcije se same otvaraju pred njim tokom kružnog kretanja.

Postoji jedan ulaz u objekat sa zapadne strane za zaposlene kroz prljave / čiste komunikacije u svlačionicu i jedan izlaz iz objekta kroz čistu / prljavu komunikaciju svlačionice.

Pored ulaza u svlačionice obezbeđen je ulaz u magacin objekta i pristup hladnjači za vozila za dostavu robe, a neposredno uz ulaz je obezbeđen i parking za posetioce.

Funkcionalna organizacija prostora:

Na samom ulazu u objekat nalaze se gajbice sa voćem i povrćem, jer one predstavljaju osnovne namirnice svake pijace, najbrže se prodaju i najviše su tražena roba na pijacama.

Sledeća funkcija na koju nailazi kupac je sveže meso i domaći suhomesnati proizvodi, uz mogućnost degustacije koju omogućavaju meze bar i ugostiteljski deo objekta. U vitrinama koje se nalaze uz zidove su izložene sve vrste mesa.

Zatim sledi ponuda mlečnih proizvoda, sveže ribe i veganskih poslastica. U ovom delu prostora se nalazi i ugostiteljski deo, visokog sedenja koji služi za degustaciju navedenih proizvoda.

Tu se nalaze još tehničke prostorije: toalet, magacin, hladnjača i svlačionice.

4.4. Osvetljenje

Velika zastakljena površina u našem klimatskom području daje celodnevni efekat i otkriva kupcima prostor na različite načine. Jako bitan uticaj na prostor odražava zastakljeni deo krova, koji na taj način otkriva komunikacije unutar objekta i njihove pravce.

Objekat u toku dana prima veliku količinu svetla što ga dodatno čini privlačnim i interaktivnim sa kupcima i okruženjem. Jer zbog svoje transparentnosti otkriva svoj sadržaj i prosto mami potencijalne kupce da ga posete.

U prostoru postoji pored prirodnog osvetljenja i jedna vrsta veštačkog osvetljenja, ako se izuzmu svetleće vitrine, police i stubovi u koje su ugrađene led diode zarad dodatnih efekata. Linijska rasveta je dominantna u enterijeru i naglašava pravac ulaza i izlaza hrane, tj pravac sever – jug, uslovno govoreći, a ujedno i prati pravac krovnog stakla, koje je takođe dominantan element enterijera. Učvršćena je na plafon za ploču, a svetlost stvaraju led diode i pružaju odličnu rasvetu.

4.5. Materijalizacija

Prostor odiše jednostavnošću zarad lakšeg snalaženja i funkcionisanja unutar njega. Mešovita namena objekta je dovoljno kompleksna sama po sebi, a materijalizacija je uprošćena zarad jednostavnosti.

Postojeći objekat Univereksporta je srušen, kao i postojeće tezge, i tom prostoru sagrađen objekat, čija je fasada kompletno obavijena staklenim panelima. Staklena fasada predstavlja svojevrstan izlog, koji svojom transparentnošću otkriva enterijer i "život" unutar objekta i poziva prolaznike da posete objekat i osete deo "pijačnog života".

Jako bitan uticaj na odnos otvorenog/zatvorenog prostora igra zastakljeni deo krova, koji se proteže duž glavne komunikacije unutar objekta i naglašava njen pravac.

4.6. Mobilijar

Mobilijar unutar pijace je sveden na minimum i uniforman. Ponavljaju dole navedeni elementi mobilijara u enterijeru pijace. Mobilijar se može podeliti u tri grupe:

1. Mobilijar namenjen za izlaganje i izbor robe
2. Mobilijar namenjen za konzumaciju hrane i pića uzetih iz barova (stolice i stolovi)
3. Mobilijar za naplatu robe, na izlazu iz objekta tj. kase

Upotrebljene su u enterijeru dole navedene stolice, koje zbog svoje jednostavnosti, uniformnosti, lakoće materijala od kog su napravljene, dodatno uprošćavaju i pojednostavljaju prostor u kom se nalaze, a pritom se i savršeno uklapaju u enterijer.

Sezz Barstool je stolica namenjena za visoko sedenje, dok je stacking chair obična stolica i koristi se u prostoru za degustaciju hrane

5. ZAKLJUČAK

Najbolja arhitektura tesno je vezana sa kontekstom i prostorom u kom nastaje. Kontekst i prostor naše arhitekture toliko su bogati istorijom da su izvori za nova dostignuća neiscrpni.

Pored svoje jasnoće i funkcionalnosti, ekonomičnosti i održivosti, arhitektura iz koje je ovo delo nastalo simbol je fuzije duha kulture naroda i potreba savremenog čoveka.

Osmišljen je prostor koji je neophodan na datoj lokaciji u bližoj budućnosti, jer objedinjuje namene i sadržaje, a istovremeno pojednostavljuje kupovinu i olakšava život meštanima. Pritom, svojim ugostiteljskim sadržajem, pijaca bi dodatno pospešila socijalizaciju.

Zaključujem iz ovog svega da je izabrana lokacija potpuno opravdano izabrana, jer poseduje veliki potencijal za razvoj i usavršavanje kao budući potencijalni centar okupljanja meštana opštine Petrovaradin.

Razlog zbog kog je dizajn enterijera veoma prost i jednostavan je taj što je jako kompleksan prostor u funkcionalnom i sadržajnom smislu, da bi se zadovoljile različite namene potrošača.

6. LITERATURA

- [1] "Leksikon građevinarstva", Građevinska knjiga, Beograd, 1962
- [2] Luis Mamford, *Grad u istoriji*, 2006
- [3] Kenet Frempton, *Moderna arhitektura*
- [4] *Enciklopedija Novog Sada, Petrovaradin*. Novi Sad, 2000.
- [5] Zvonimir Vuković, Igor Novaković, Petrovaradin juče, danas, sutra. Novi Sad, 2005.

Kratka biografija:

Petar Žica rođen je u Sisku 1991. god. Diplomirao je na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu 2016. godine, na Departmanu za arhitekturu i urbanizam. Master rad brani 2019 na Fakultetu Tehničkih Nauka, smer Dizajn enterijera, oblast Arhitektonsko projektovanje.